

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ РІШЕНЬ ЄСПЛ У ВРЕГУЛЮВАННІ ВИБОРЧИХ СПОРІВ

Визначення сутності розуміння категорії предмета оскарження у виборчих спорах і водночас визначаючи межі здійснення судового контролю з боку ЄСПЛ, необхідно зауважити, що юрисдикція такої міждержавної судової інституції поширюється лише на спори, пов'язані з проведенням виборчого процесу до «законодавчого органу», чим і пояснюється, як зазначають В.С. Галайчук та С.В. Кальченко, відносно незначна кількість позовних заяв до ЄСПЛ [1; 2, с. 88-92]. І якщо С.В. Кальченко у своїх подальших наукових розробках доходить висновку про недоцільність застосування вузького підходу до розуміння категорії «законодавчий орган» [2, с. 123-125], то у працях С.Р. Тагієва, М.В. Мазура обстоюються підходи необхідності віднесення до юрисдикції ЄСПЛ розгляду та вирішення скарг, що стосуються дотримання виборчих прав під час формування парламенту країни [3].

При цьому для офіційного тлумачення категорії «законодавчий орган» ЄСПЛ застосовує розширене його тлумачення, не обмежуючись розумінням під ним єдиного державного органу влади, діяльність якого спрямовується на прийняття нормативно-правових актів найвищої юридичної сили. З цього приводу наведемо певні міркування, що підтверджуються аналізом практики ЄСПЛ.

Зокрема, у справі «Метьюз проти Сполученого Королівства» (Case of *Metthews v. the United Kingdom*) ЄСПЛ обґрунтував доцільність застосування положень статті 3 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод не лише на відносини, пов'язані із формуванням національного парламенту, а й із виборами до Європейського парламенту [4]. Виходячи з дослідження функціонального наповнення компетенції виборного органу, ЄСПЛ визначає доцільність віднесення його до категорії «законодавчий орган». Зокрема, підтвердженням такого висновку є рішення у справі «Віто Санте Санторо проти Італії» (Case of *Vito Sante Santoro v. Italy*), в якому ЄСПЛ на підставі дослідження положень Конституції Італії щодо визначення адміністративних повноважень регіональних рад (які відповідно до розбудови системи державного механізму публічної влади зобов'язані здійснювати повноваження, пов'язані з адміністративно-земельним плануванням території громади на засадах досягнення балансу публічних та приватних інтересів; реалізацію місцевої політики з надзвичайно

важливих питань освіти, охорони здоров'я, розвитку науки та культури, підтримки талановитої молоді тощо) дійшов висновку, що вони функціонують як муніципальні суб'єкти публічного управління, виконуючи для таких носіїв публічного інтересу роль правотворчого та правозастосовчого органу. Таку аргументацію було покладено в основу віднесення до «законодавчих органів» і регіональних рад Республіки Італії [5].

Водночас у практиці ЄСПЛ сформувалась усталена позиція щодо неможливості застосування статті 3 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод під час місцевих виборів, які у рішеннях цього Суду називаються «муніципальними». Зокрема, у справі «Клерфа, Легруа проти Бельгії» (Case of Clerfayt, Legros v. Belgium) щодо оскарження результатів виборів до муніципальних рад ЄСПЛ ухвалив рішення щодо неприйнятності поданих позовних вимог через неможливість поширення дії статті 3 Протоколу № 1 до зазначеної Конвенції [6]. Подібною є справа «Бус-Клібборн проти Сполученого Королівства» (Case of Booth-Clibborn v. the United Kingdom), де ЄСПЛ обґрунтував відсутність необхідності поширення його юрисдикції на виборчий спір щодо формування окружних рад у Сполученому Королівстві [7].

Разом з тим, рішенням у справі «Черепков проти Росії» (Case of Cherepkov v. Russia) [8] ЄСПЛ установив, що муніципальні ради не є адміністративними органами, уповноваженими на надання місцевих адміністративних послуг, однак законодавче регулювання їх діяльності не є підставою для визначення їх суб'єктами. Свого часу у вітчизняній юридичній науці піднімалося питання щодо актуальності встановлення юрисдикції ЄСПЛ щодо розгляду та вирішення виборчих спорів, пов'язаних з проведенням місцевих виборів на території АР Крим, з урахуванням її особливого статусу [9, с. 85]. Такий підхід у цілому був підтриманий С.В. Кальченком [2, с. 124-125]. На наш погляд, сфера юрисдикції ЄСПЛ має бути застосована до врегулювання спорів, виникнення яких може бути пов'язано з проведенням місцевих виборів на тимчасово окупованих територіях України.

У справі «Малард проти Франції» (Case of Malarde v. France) ЄСПЛ дійшов висновку, що неприйнятним є оскарження результатів виборів тим заявником, який має незначний відсоток отриманих голосів, і скасування рішення про результати виборів не вплине на задоволення його інтересу [10]. При цьому варто зазначити, що межі здійснення судового контролю ЄСПЛ не обмежуються лише позовними вимогами заявника. Так, у ході врегулювання спору, що став предметом подання скарги у справі «Ковач проти України», ЄСПЛ дійшов висновку щодо наявності підстав для скасування результатів голосування до Верховної Ради України, унаслідок чого обраним до парламенту був визнаний кандидат у народні депутати

України, що набрав меншу кількість голосів, ніж заявник [11].

Межі судового контролю ЄСПЛ у вирішенні виборчих спорів пов'язуються із встановленням обсягу дискреційних повноважень окремих суб'єктів публічного управління. Варто зазначити, що у справі «Ковач проти України» ЄСПЛ дійшов висновку, що порушення виборчих прав відбулося внаслідок необґрунтованого широкого обсягу дискреційних повноважень окружних виборчих комісій [11]. Зокрема, ч. 10 ст. 94 Закону України «Про вибори народних депутатів України» було передбачено, що в разі подання скарги щодо порушення вимог транспортування протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці до окружної виборчої комісії може бути прийнято рішення про проведення повторного підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці у загальнодержавному виборчому окрузі в межах одномандатного виборчого округу та (або) одномандатному виборчому окрузі [12]. З цього приводу М.І. Смокович наголошував, що зазначену норму необхідно викласти з виключенням можливості зловживання правом оскарження результатів підрахунку голосів на виборчих дільницях з боку нечесних виборців [13, с. 168]. У статті 179 Виборчого кодексу України передбачено, що у разі виявлення порушення цілісності транспортування протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці окружна виборча комісія зобов'язана прийняти рішення про повторний підрахунок голосів виборців на цій виборчій дільниці [14].

Виходячи з результатів практики ЄСПЛ, не може розглядатися підставою у вирішенні виборчого спору відсутність єдиного підходу в національній судовій системі щодо оскаржуваних позовних вимог. Так, у справі «Шаповалов проти України» було визначено у резолютивній частині рішення ЄСПЛ, що відсутність єдності підходів у національній судовій практиці щодо практики застосування окремих законодавчих чи підзаконних нормативно-правових актів не є підставою для позбавлення особи права на судовий розгляд заяви [15]. Крім того, аналіз зазначеної справи дає підстави зробити висновок, що предметом захисту можуть бути не лише суб'єктивні публічні права позивача, а й публічний інтерес у забезпеченні проведення виборів відповідно до встановлених міжнародних стандартів.

Отже, з урахуванням зазначеного можна зробити такі висновки. По-перше, уніфікації застосування практики ЄСПЛ у врегулюванні виборчих спорів сприятиме систематизація офіційних перекладів таких рішень шляхом створення загального реєстру рішень у справах, пов'язаних із захистом суб'єктивних публічних прав громадян, при цьому як справах, що порушувались проти України, так і справах проти інших зарубіжних держав.

По-друге, реалізація права на захист порушеного виборчого права у ЄСПЛ є підставою для ініціювання в межах національної системи

судоустрою провадження щодо розгляду та вирішення виборчого спору по суті у порядку перегляду судового рішення, що оскаржувалось у міжнародній інституції.

По-третє, межі здійснення судового контролю ЄСПЛ визначаються встановленням характеру та суб'єктного складу виборчого спору, що пов'язується із застосуванням категорії «законодавчий орган» та процедури його формування. При цьому варто зазначити, що тлумачення такої категорії не відповідає визнанням у національній правовій системі науковим та практичним підходам і допускає поширення юрисдикції ЄСПЛ і на врегулювання спорів, пов'язаних із формуванням муніципальних виборчих органів, за умови, що останні мають важливі повноваження у сфері публічного управління і забезпечення законності таких виборів має підвищений суспільний інтерес.

Література

1. Галайчук В.С., Кальченко С.В. Практика Європейського суду у виборчих справах: корисні уроки для України. *Юридична газета*. 2010. № 21 (242).

2. Кальченко С.В. Адаптація адміністративного процесуального законодавства України, що регулює порядок вирішення справ про виборчі спори до європейських стандартів : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2015. 246 с.

3. Тагієв С.Р. Право на вільні вибори в рішеннях Європейського суду з прав людин. URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/B97A66E79FBA7C99C22576E80031F65D?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=B97A66E79FB A7C99C22576E80031F65D>

4. Case of Matthews v. the United Kingdom. URL: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Matthews%20%7C%20v.%20%7C%20the%20%7C%20United%20%7C%20Kingdom&sessionid=68143431&skin=hudoc-en>

5. Case of Vito Sante Santoro v. Italy. URL: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=CASE%20%7C%20OF%20%7C%20VITO%20%7C%20SANTE%20%7C%20SANTORO%20%7C%20v.%20%7C%20ITALY&sessionid=68143431&skin=hudoc-en>

6. Case of Clerfayt, Legros v. Belgium. URL: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["Case of Clerfayt","Legros v. Belgium\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

7. Case of Booth-Clibborn v. the United Kingdom. URL: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"fulltext":\["Case of Booth-Clibborn v. the United Kingdom\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

8. Case of Cherepkov v. Russia. URL: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Cherepkov%20%7C%20v.%20%7C%20Russia&sessionid=68146275&skin=hudoc-en>

9. Колесниченко В.М. Роль судової влади у захисті виборчих прав: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Національна юридична академія. О., 2009. 214 с.

10. Case of Malarde v. France. URL.: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"appno":\["46813/99"\],"itemid":\["001-31353\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

11. Справа «Ковач проти України»: рішення Європейського Суду з прав людини від 07.02.2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_452

12. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 17 лист. 2011 р. № 4061-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 10-11. Ст. 73.

13. Смокович М.І. Правове регулювання розгляду виборчих спорів: теоретичний та практичний аспекти. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 576 с.

14. Виборчий кодекс України від 19 груд. 2019 р. № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/396-20>

15. Справа «Шаповалов проти України» (Заява № 45835/05): рішення Європейського Суду з прав людини від 31 груд. 2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_942

УДК 342.951:351.82(043.2)

Белкін Л.М., к.т.н., адвокат,
Консалтингова фірма «Аналітик», м. Краматорськ, Україна
Юринець Ю.Л., д.ю.н., професор,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОВІТРЯНОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Відповідно до ст. 28 Повітряного кодексу України, об'єднана цивільно-військова система організації повітряного руху забезпечує виконання завдань щодо організації використання повітряного простору України, безпечного і регулярного повітряного руху в повітряному просторі України та в повітряному просторі над відкритим морем, де відповідальність за обслуговування повітряного руху міжнародними договорами України покладена на Україну. Структура, завдання та порядок функціонування об'єднаної цивільно-військової системи організації повітряного руху визначаються Кабінетом Міністрів України.

Положення про об'єднану цивільно-військову систему організації повітряного руху України затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19.07.1999 № 1281. Відповідно до п. 1 цього Положення, об'єднана цивільно-військова система організації повітряного руху України (далі – система) складається з підрозділів, повноваження та діяльність яких пов'язані з організацією повітряного руху у повітряному просторі України та у міжнародному повітряному просторі, що перебуває під відповідальністю України. Ці підрозділи входять до складу Державного підприємства обслуговування повітряного руху України.

Відповідно до п. 3 цього Положення, Державне регулювання діяльності підрозділів системи здійснює Мінтранс та Міноборони на